

آشنایی با ماهیت حقوقی امضای ظهر چک

در اسناد تجاری «امضا» جایگاه ویژه‌ای دارد و موضوعات متعددی همواره در رابطه با آن قابل طرح و بحث بوده است. در این نوشتار به بررسی یکی از مهمترین این موضوعات یعنی انواع امضاهایی که ممکن است در ظهر (پشت) چک درج شود و همچنین آثار هر یک از این امضاها خواهیم پرداخت.

در اسناد تجاری «امضا» جایگاه ویژه‌ای دارد و موضوعات متعددی همواره در رابطه با آن قابل طرح و بحث بوده است. در این نوشتار به بررسی یکی از مهمترین این موضوعات یعنی انواع امضاهایی که ممکن است در ظهر (پشت) چک درج شود و همچنین آثار هر یک از این امضاها خواهیم پرداخت.

به گزارش «تابناک»؛ چک یکی از مهمترین و پرکاربردترین اسناد تجاری است؛ سندی که از حیث ماهیت، یک سند عادی است زیرا اشخاص عادی جامعه بدون نیاز به مراجعه به دفاتر اسناد رسمی آن را تنظیم می‌کنند اما قانونگذار امتیازات اسناد رسمی مانند لازم‌الاجرا بودن را برای آن در نظر گرفته است.

یکی از مسایل بسیار مهمی که در خصوص چک همواره مطرح بوده، مربوط به «امضا» است. موضوعات متعددی همواره در رابطه با امضای اسناد تجاری قابل طرح و بحث بوده است؛ نخست اینکه آیا وجود امضا در خصوص این اسناد ضرورت دارد یا اینکه هنگام صدور یا تنظیم آنها می‌توان به جای امضا، از اثر انگشت نیز استفاده کرد؟ دیگر آن «امضا» هایی که در ظهر (پشت) اسناد تجاری وجود دارند، دارای چه ماهیتی است؟ به عبارت بهتر انواع مختلف امضاها؛ مندرج در ظهر اسناد تجاری کدامند؟

انواع امضا؛ امضا برای انتقال یا امضا برای ضمانت؟

در اسناد تجاری ممکن است امضاها متعددی وجود داشته باشد که یکی از این امضاها هنگام صدور این اسناد در آن درج می‌شود و نقش بسیار مهمی در آن ایفا می‌کند.

این امضا که باعث می‌شود یک سند تجاری موجودیت پیدا کند و آثار حقوقی بر آن بار شود، توسط صادرکننده سند در سند تجاری درج می‌شود.

علاوه بر این امضا، امضاها متعددی نیز می‌تواند در ظهر (پشت) این اسناد وجود داشته باشد که ممکن است برای انتقال (ظهنویسی) یا ضمانت در آن درج شده باشد.

در صورتی که هدف از امضای سند، انتقال آن به دیگری باشد، شخصی که سند به نفع او امضا شده است، از آن پس، دارنده چک تلقی شده و تمامی حقوق و مزایای آن چک به او انتقال پیدا می‌کند. انتقال چک به دیگری تنها از طریق ظهنویسی امکان‌پذیر است.

گاه امضای مندرج در ظهر چک نه برای انتقال چک به دیگری بلکه برای ضمانت است یعنی وقتی که شخصی چکی را صادر می‌کند، ممکن است ذی‌نفع (دارنده) چک یا کسی که چک به نام او صادر می‌شود از او ضامن بخواهد. در این حالت شخص ثالثی، ظهر چک را به عنوان ضامن امضا کرده و بدین نحو تضمین می‌کند که در صورت عدم پرداخت مبلغ چک از سوی صادرکننده، آن مبلغ چک را تماماً بپردازد.

این نوع امضا زمانی در چک درج می‌شود که صادرکننده چک از حیث اعتبار مورد تأیید دارنده چک نباشد و بخواهد از این طریق تضمینی برای وصول مبلغ چک به دست آورد.

تفاوت آثار امضا از بابت ظهنویسی و امضا برای ضمانت

1- هر یک از امضاها؛ مندرج در ظهر اسناد تجاری از جمله چک دارای آثاری است که متفاوت از دیگری است اما باید توجه داشت که در هر دو نوع امضایی که توضیحاتی در مورد آنها ارائه شد، اگر صادرکننده سند تجاری مبلغ مندرج در سند را به دارنده چک نپردازد، فرد امضاکننده در برابر دارنده چک مسئولیت برای پرداخت دارد اما شرایط مسئولیت در هر یک از این دو نوع امضا، متفاوت از دیگری است. دو تفاوت موجود در شرایط مسئولیت به شرح زیر

طبق مقررات قانون تجارت، دارنده ZWNJ& می‌تواند به ظهرنویس مراجعه و مبلغ مندرج بر روی چک را مطالبه کند که ظرف مدت ۱۰ روز از تاریخ سررسید اعتراض کرده باشد و ظرف مدت یک سال یا دو سال از تاریخ اعتراض، اقامه دعوا کرده باشد. در غیر این صورت نمی‌تواند برای وصول مبلغ چک به ظهرنویسان مراجعه کند.

این در حالی است که رعایت این مواعد برای مراجعه به ضامن الزامی نیست و دارنده ZWNJ& چک در هر صورت می‌تواند برای وصول مبلغ چک به ضامن مراجعه کند؛ خواه این مواعد را رعایت کرده و خواه رعایت نکرده باشد. در این حالت اگر مواعد را رعایت نکرده باشد، نمی‌تواند به ظهرنویس مراجعه کند و همچنین اگر ظهرنویس دارای ضامن باشد، حق مراجعه ZWNJ& به او را نیز نخواهد داشت.

۲- مسئولیت ضامن تابع مسئولیت کسی است که از او ضمانت شده ZWNJ& است. اگر شخص الف از شخص ب ضمانت کرده باشد و مسئولیت شخص ب به یکی از دلایل از بین برود، این امر موجب از بین رفتن مسئولیت ضامن هم می‌شود یعنی اگر دارنده ZWNJ& چک به هر علتی حق مراجعه به مضمون ZWNJ& عنه (کسی که از او ضمانت شده است) را از دست بدهد، به تبع آن دیگر حق مراجعه به ضامن را هم نخواهد داشت اما در خصوص ظهرنویس این ZWNJ& گونه نیست و اگر حق مراجعه به صادرکننده ZWNJ& چک از بین برود، دارنده ZWNJ& چک همچنان حق مراجعه به ظهرنویس را خواهد داشت.

چگونگی تشخیص نوع امضا ZWNJ& های موجود در ظهر چک

با توجه به اینکه هر یک از این امضا ZWNJ& ها آثار متفاوتی دارند، باید با دلیل اثبات شود که آیا این امضا از باب ظهرنویسی بوده یا از باب ضمانت؟ در رابطه با اثبات نوع امضا، گاهی کسی که ظهر چک را امضا می‌کند، صراحتاً قید می‌کند که به چه منظور پشت چک را امضا می‌کند. در این حالت مشکلی در خصوص اثبات این مطلب که امضا از چه نوعی است، وجود ندارد.

در برخی موارد امضاکننده تصریح نکرده که از چه باب، چک را امضا می‌کند. در این حالت اگر قرینه و نشانه ZWNJ& ای وجود داشته باشد مثل اینکه شخص ثالث ظهر چک را امضا کرده یا اینکه شخصی که از قبل با دارند ZWNJ& ه ZWNJ& چک ارتباط معاملاتی داشته، آن را امضا کرده ZWNJ& است، این موضوع می‌تواند به دادگاه کمک کند که نوع چک را تشخیص دهد.

اگر هم هیچ تصریحی از سوی امضا ZWNJ& کننده وجود نداشته باشد و دادگاه هم نتواند قرینه ZWNJ& ای به دست بیاورد، در این حالت باید اصل را بر این بدانیم که این امضا از باب ظهرنویسی بوده و هر کس ادعا دارد امضاکننده از باب ضمانت آن را امضا کرده ZWNJ& است، باید ادعای خودش را اثبات کند.